

ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ В АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ В АСПЕКТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Досліджено генезис законодавчого забезпечення діяльності акціонерних товариств і його вплив на облік. На основі аналізу особливостей діяльності акціонерних товариств виокремлено специфічні ділянки обліку в них. Порівняльний аналіз із законодавчим забезпеченням діяльності акціонерних товариств і обліку в них в зарубіжних країнах дозволив виділити основні відмінності. Розкрито специфічні питання обліку в акціонерних товариствах – облік формування статутного капіталу; його збільшення, зменшення, зміни структури; викупу акцій; конвертації фінансових інструментів в акції; оподаткування дивідендів, облік їх нарахування і виплати; відображення у звітності прибутковості акцій. Запропоновано зміни до нормативних документів з обліку в акціонерних товариствах для відповідності сучасному законодавству.

Ключові слова: акціонерні товариства; облік і оподаткування; власний капітал; акції; дивіденди.

ВСТУП. Облік і оподаткування суб'єкта господарювання значною мірою залежать від особливостей його діяльності, зокрема, виду економічної діяльності та організаційно-правової форми. За КОПФГ [1] акціонерні товариства (АТ) належать до господарських товариств (код 230), і законодавче забезпечення їхньої діяльності за останні роки змінювалось кілька разів [2, 3], що викликало відповідні зміни в їхньому обліковому забезпеченні. Насамперед це стосується порядку формування акціонерного капіталу та оподаткування дивідендів. За останнє десятиліття порядок формування капіталу акціонерних товариств змінюється в 2023 р. четвертий раз. Крім того, відповідним законом [4] товариствам з обмеженою та додатковою відповідальністю в 2018 р. надано право виплати дивідендів та інші права АТ без відповідних обов'язків, у першу чергу, мінімального розміру статутного капіталу. Одним із наслідків цього стало зменшення кількості АТ – з понад 25000 до 13748 на початок 2021 р. і до 7201 на початок 2022 р. [5]. Можливо, заплановане з 2023 р. зменшення мінімального розміру статутного капіталу з 1250 до 200 мінімальних зарплат знову призведе до зростання кількості АТ [2]. Усе це потребує розкриття та доопрацювання облікового забезпечення діяльності акціонерних товариств.

Метою статті є розкриття і критичний аналіз особливостей та проблемних питань обліку й оподаткування в акціонерних товариствах у порівнянні з зарубіжними країнами.

Об'єктом дослідження є діяльність акціонерних товариств в Україні, характерна саме для цієї організаційно-правової форми.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та організаційні аспекти бухгалтерського обліку й оподаткування в акціонерних товариствах.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. У наукових публікаціях досліджено різні аспекти обліку власного капіталу, зокрема: у дисертаціях А. Б. Зубко, О. І. Пилипенко; у публікаціях останніх років [6–8] приділено увагу сутності власного капіталу, генезису цього поняття, його ролі і функціям, організаційним аспектам формування, обліку та аудиту власного капіталу. У статті А. Курко [9] розглянуто питання формування статутного капіталу акціонерних товариств в юридичному контексті. Облік власного капіталу акціонерних товариств розглянуто в статті Т. Г. Мельник [10], у якій досліджено сутність і визначення власного капіталу, зокрема, поняття "капітал акціонерного товариства", та особливості його обліку.

Усі ці роботи стали підґрунтям для подальших досліджень, які стосуються недостатньо досліджених питань – особливості обліку, звітності й оподаткування в акціонерних товариствах у контексті законодавчих змін, порівняння із законодавством зарубіжних країн, відображення в обліку змін у статутному капіталі, викупу акцій, дивідендів з урахуванням сучасного законодавчо-нормативного забезпечення.

МЕТОДОЛОГІЯ. Основними методами дослідження в статті стали загальнонаукові методи пізнання – діалектичний метод, системний підхід, методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, – і специфічні методи бухгалтерської науки – метод подвійного запису. Діалектичний метод застосовано для розгляду в розвитку законодавчих змін і відповідних змін облікового забезпечення. Системний підхід дозволив розглядати діяльність акціонерних товариств системно з метою визначення оптимальних підходів до вдосконалення її облікового забезпечення. На основі методів аналізу та синтезу, індукції та дедукції здійснено аналіз діяльності акціонерних товариств, її законодавчого та облікового забезпечення, виокремлено специфічні ділянки обліку та здійснено узагальнення підходів до ведення обліку. Метод порівняння застосовано для порівняння українського законодавства й законодавства зарубіжних країн. Метод подвійного запису використано для відображення на рахунках бухгалтерського обліку відповідних господарських операцій.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ. У законі [2] визначено порядок заснування АТ, управління ним, формування статутного капіталу, змін у ньому, викупу і перепродажу акцій тощо.

Основні зміни в законі порівняно із законом [3] стосуються таких питань: зменшено мінімальний розмір статутного капіталу до 200 мінімальних зарплат, як зазначалось; визначено, що всі акції АТ існують в електронній формі (на відміну від прийнятого раніше терміна "бездокументарна" форма); чітко розмежовано поняття однорівневої та дворівневої структури управління акціонерним товариством; визначено, що загальні збори акціонерів можуть проводитися шляхом очного голосування, електронного голосування або опитування; внесено інші зміни щодо створення, управління та діяльності АТ і, нарешті, черговий раз змінено порядок формування статутного капіталу, що найбільше впливає на облік – при заснуванні АТ його акції підлягають розміщенню виключно серед його засновників.

Зазначимо, що надання власникам привілейованих акцій права голосу з питань, що їх стосуються, введення понять значний та домінуючий контрольний пакет акцій здійснено кілька років тому.

Особливостями діяльності АТ порівняно з іншими організаційно-правовими формами господарювання є формування капіталу шляхом емісії акцій, різні способи його зміни, викуп і перепродаж акцій, а також виплата дивідендів акціонерам і визначення чистого прибутку на акцію.

Відповідно, основними **специфічними ділянками обліку в АТ** можна виокремити:

- облік акціонерного капіталу (його формування, змін у ньому, викупу, перепродажу та анулювання акцій);
- облік і оподаткування дивідендів;
- формування розділу IV форми 2 фінансової звітності, де визначають показники прибутковості акцій.

Інші ділянки бухгалтерського обліку суттєво не відрізняються від суб'єктів інших форм господарювання і, відповідно, у статті не розглядаються. Бухгалтерські проведення з формування статутного капіталу та основних змін в ньому наведено в методичних рекомендаціях [11], але з моменту їхнього затвердження сталися законодавчі зміни, у тому числі, змінилися окремі бухгалтерські рахунки.

Порядок формування статутного капіталу (СК) акціонерних товариств змінювався таким чином:

- розміщення протягом 6 місяців з дня оголошення випуску 60 % акцій, після чого реєстрація акціонерного товариства; у разі невиконання зазначеної умови АТ вважалось не створеним; для внесення коштів відкривався окремий рахунок у банку, а після реєстрації АТ ці кошти відображались на окремому бухгалтерському субрахунку;
- розміщення всіх акцій серед засновників до реєстрації АТ;
- викуп не менше 50 % акцій засновниками до реєстрації АТ;
- розміщення всіх акцій серед засновників до реєстрації АТ з 2023 р.; публічні акціонерні товариства можуть оголошувати відкрити емісію акцій тільки після реєстрації товариства і формування мінімального статутного капіталу.

Із позиції відображення операцій формування статутного капіталу в АТ проблемним є використання в проведеннях субрахунку 404 "Внески до незареєстрованого статутного капіталу" для обліку внесених до статутного капіталу коштів після оголошення АТ і до реєстрації відповідних змін до установчих документів. Цей субрахунок було введено в період дії першого зі списку варіанта формування статутного капіталу [12]. У цьому випадку після реєстрації АТ внесені гроші можна було відображати по дебету субрахунку 311 в кореспонденції з кредитом субрахунку 404 з подальшим списанням з дебету цього субрахунку в кредит субрахунку 401 "Статутний капітал", а інша частина СК відображалась по дебету рахунку 46 "Неоплачений капітал", як вимагає методологія бухгалтерського обліку.

В умовах необхідності формування всього статутного капіталу до реєстрації АТ проведення з його формування необхідно робити або з використанням рахунку 46, який саме для цього призначений, або субрахунку 404, оскільки неоплаченого капіталу не залишається, або спочатку дебетуванням рахунку 46 на всю суму, а потім його кредитуванням у кореспонденції з дебетом

субрахунку 404. Останній варіант громіздкий і не уявляється доцільним для використання на практиці, тому субрахунок 404 виявляється зайвим, якщо АТ традиційно відобразить формування СК проведенням: Д-т 46 К-т 401.

У разі внесення до СК не грошових коштів, а інших активів (майна), що дозволено законодавчо, робиться проведення:

Д-т 10, 12, 14, 30, 31, 35... К-т 46.

Не дозволяється оплата акцій борговими емісійними цінними паперами, емітентом яких є інвестор, векселями, іншими зобов'язаннями; статутом АТ можуть бути передбачені інші обмеження щодо форми оплати акцій. При продажу акцій вище номіналу відображається емісійний дохід по кредиту субрахунку 421 "Емісійний дохід":

Д-т 31, 30 К-т 421.

Наприклад оголошений статутний капітал становить 10 млн грн:

Д-т 46	К-т 401	10 000 000 грн;
оплачено 5000000 грн (50 %) за номіналом:		
Д-т 311	К-т 46	5 000 000 грн;
інші акції продано за ціною на 1 % вище номіналу:		
Д-т 311	К-т 46	5 000 000 грн;
Д-т 311	К-т 421	50 000 грн.

Додаткову емісію акцій відображають аналогічними проведеннями.

Зазначимо, що у нас в країні можливе використання акцій тільки з оголошеною номінальною вартістю, на відміну від ряду зарубіжних країн, де акції можуть бути без номінальної вартості як з оголошеною, так і не з оголошеною ціною. У законодавчому забезпеченні діяльності акціонерних товариств і обліку в них є цілий ряд **відмінностей в Україні і в зарубіжних країнах** (табл. 1).

Як видно з табл. 1, **збільшення статутного капіталу** може відбуватись трьома шляхами. Причому закон [3] викладено так чином, що в першому абзаці п. 1 ст. 17 визначено тільки два можливих шляхи збільшення, а в третьому абзаці зазначено, що "у разі погашення конвертованих облігацій товариства рішення про збільшення розміру статутного капіталу..." приймається керівництвом.

Підвищення номінальної вартості акцій здійснюється за рахунок прибутку:

Д-т 443 К-т 401.

Розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості (додаткова емісія акцій) не дозволяється, якщо розмір власного капіталу АТ менше, ніж статутний капітал (є збиток, неоплачений капітал) і за наявності викуплених товариством акцій. Як зазначалось, відображають додаткову емісію такими ж проведеннями, як і первинне розміщення акцій.

Конвертація облігацій в акції здійснюється шляхом списання вартості облігацій з дебету субрахунку 521 "Зобов'язання за облігаціями" у кореспонденції з кредитом субрахунку 401 на суму вартості акцій. (Зауважимо, що в зарубіжних країнах існує можливість конвертації облігацій в акції меншої загальної вартості, ніж вартість облігацій; у цьому випадку різницю відображають на рахунок додаткового капіталу).

Наприклад, 1000 облігацій номіналом 60 грн обмінюють на акції за умови, що кожна облігація обмінюється на 4 акції номіналом 15 грн.

Д-т 521 К-т 401 60000 грн.

Таблиця 1. Відмінності в законодавчому забезпеченні діяльності АТ в Україні і зарубіжних країнах

Варіант	Дозволено в Україні	Застосовується в зарубіжних країнах
Вартість акцій	3 номінальною вартістю	1) з номінальною вартістю; 2) без номіналу (з оголошеною чи не оголошеною вартістю)
Збільшення статутного капіталу	1) додаткова емісія акцій; 2) збільшення номінальної вартості акцій; 3) погашення конвертованих облігацій	1) додаткова емісія акцій; 2) збільшення номінальної вартості акцій; 3) реінвестування дивідендів; 4) обмін раніше випущених облігацій на акції
Форми виплати дивідендів	Грошовими коштами	1) грошовими коштами (cash –div.); 2) майном (property-div.); 3) акціями (stock); 4) іншими цінними паперами; 5) квитанцією (зобов'язання на сплату в майбутньому)
Конвертація інших фінансових інструментів в акції	Дозволена конвертація облігацій в акції, привілейованих акцій у прості або в привілейовані акції іншого класу	Дозволено
Субрахунок для відображення емісійного доходу внаслідок викупу акцій	Той самий, що й для емісійного доходу внаслідок випуску акцій (421)	Окремий субрахунок "Емісійний дохід внаслідок викупу акцій". У разі недостатності на ньому коштів при продажу раніше викуплених акцій за ціною, нижче ціни викупу, дебетується рахунок нерозподіленого прибутку

Джерело: систематизовано автором з використанням [3, 12–14].

Якщо облігації було випущено з дисконтом, недоамортизовану частину дисконту списують з кредиту субрахунку 523 "Дисконт за випущеними облігаціями", якщо з премією, її недоамортизовану частину списують з дебету субрахунку 522 "Премія за випущеними облігаціями" з відповідним коригуванням суми додаткового капіталу.

Шляхи **зменшення статутного капіталу** акціонерних товариств і **зміни його структури** в табл. 1 не відображені, оскільки не відрізняються в Україні і світі.

Зменшення статутного капіталу може здійснюватися шляхом анулювання акцій або зменшення номінальної вартості акцій.

Зменшення номінальної вартості акцій відображають з використанням субрахунку 672 "Розрахунки за іншими виплатами":

відображено зменшення статутного капіталу	Д-т 40	К-т 672;
сплачено компенсацію власникам акцій	Д-т 672	К-т 30, 31.

Анулювання викуплених акцій відображають по дебету субрахунку 401 і кредиту субрахунку 451 "Вилучені акції" рахунку 45 "Вилучений капітал" за номінальною вартістю. Різницю між номінальною вартістю і ціною викупу відображають збільшенням або зменшенням емісійного доходу, приклад чого наведено нижче.

Зміна структури статутного капіталу (ст. 20 закону [3]) здійснюється шляхом **дроблення** (1 акція конвертується в 2 або більше акцій того ж типу) або **консолідації** акцій (2 або більше акцій конвертуються в одну). При цьому обов'язковою умовою є обмін акції старої номінальної вартості на цілу кількість акцій нової номінальної вартості для кожного акціонера.

При дробленні або консолідації акцій не змінюється розмір статутного капіталу та прибутку, а змінюється номінальна вартість однієї акції. Бухгалтерських проведення при цьому не роблять. Окрім того, у ст. 15 закону [3] передбачено, що в статуті АТ мають бути визначені умови та порядок **конвертації привілейованих акцій** (у разі їхньої емісії) **у прості акції** або в привілейовані акції іншого класу. Конвертацію привілейованих акцій у прості відображають таким чином. **Наприклад:** конвертують 1000 привілейованих акцій номіналом 90 грн у момент

випуску. Умови конвертації: одна привілейована акція обмінюється на 10 простих номіналом 8 грн кожна. У момент випуску ринкова ціна простої акції становила 9 грн, на момент конвертації ринкова ціна привілейованих акцій становить 92 грн, простих 10 грн. Зауважимо, що в такій операції враховують тільки номінальну вартість акцій, їхня ринкова ціна не має значення.

З дебету рахунку 401 субрахунку "Привілейовані акції" списують вартість привілейованих акцій (1000*90 грн), при цьому 80 тис. грн (вартість простих акцій) відображають по кредиту субрахунку "Прості акції" рахунку 401, а різницю 10 тис. грн по кредиту рахунку додаткового капіталу:

Д-т 401/привілейовані акції	К-т 401/прості акції	80 000 грн,
Д-т 401/привілейовані акції	К-т 421/прості акції	10 000 грн.

Будь які зміни статутного капіталу потребують внесення відповідних змін до статуту і розкриття в Примітках до фінансової звітності.

За рішенням загальних зборів АТ може прийняти рішення про **викуп акцій в акціонерів** за згодою власників акцій або про пропорційний викуп акцій. При цьому визначається порядок, строки, ціна викупу а також дії АТ щодо викуплених акцій – продаж або анулювання. Ціна викупу не може бути меншою за ринкову вартість, оплата викуплених акцій здійснюється в грошовій формі.

Наголосимо, що при повторному продажу викуплених акцій для визначення емісійного доходу враховується ціна викупу без урахування номінальної вартості акцій, а при анулюванні акцій порівнюється ціна викупу і номінальна вартість акцій.

Наприклад, номінальна вартість акцій 20 грн, викуплено 1000 акцій по 21 грн, повторно продано 500 акцій по 23 грн, інші анульовано. Викуп акцій:

Д-т 451	К-т 672	21 000 грн,
Д-т 672	К-т 311	21 000 грн.
Продано 500 акцій:		
Д-т 311	К-т 451	10 500 грн,
Д-т 311	К-т 421	1 000 грн.

Емісійний дохід визначено як різницю між ціною викупу 21 грн і ціною повторного продажу 23 грн. Анульовано 500 акцій

Д-т 401 К-т 451 10 500 грн,

Д-т 421 К-т 451 500 грн

Зменшення емісійного доходу визначено як різницю між ціною викупу 21 грн і номінальною вартістю акцій 20 грн.

Акціонерне товариство повинно формувати **резервний капітал** для виплати дивідендів за привілейованими акціями в разі їхньої емісії, а також для покриття збитків. Резервний капітал формується шляхом щорічного відрахування з чистого прибутку не менше 5 % суми чистого прибутку за рік проведення

Д-т 443 К-т 43.

Статутом акціонерного товариства також може бути передбачено створення спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями. Суттєвою ділянкою обліку в АТ є **нарахування і виплата дивідендів** на акції. Окрім АТ така ділянка обліку може бути в товариствах з обмеженою і додатковою відповідальністю та в державних підприємствах і організаціях в частині дивідендів державі пропорційно її частині в статутному капіталі.

Дивіденди за привілейованими акціями виплачують обов'язково в установленому статутом розмірі за рахунок прибутку, а у разі його недостатності – за рахунок резервного капіталу або спеціального фонду. Рішення щодо сплати дивідендів та їхнього розміру за простими акціями приймається загальними зборами акціонерів.

При нарахуванні дивідендів важливе значення мають *три дати*:

1) на дату прийняття рішення про сплату дивідендів роблять бухгалтерське проведення з їх нарахування

Д-т 443 К-т 671;

2) не раніше, ніж через 10 робочих днів після прийняття рішення про сплату дивідендів, складається перелік осіб, які мають право на їх отримання (за привілейованими акціями – протягом місяця після закінчення звітного року). На цю дату не роблять бухгалтерських проведення, але вона важлива, оскільки саме після цієї дати акціонер, який потрапив до списку, отримує дивіденди, навіть якщо після цього він продасть свої акції;

3) виплату дивідендів АТ повинно здійснити не пізніше, ніж через 6 місяців після прийняття рішення (для

привілейованих акцій – 6 місяців після закінчення звітного року). Публічне акціонерне товариство здійснює виплату дивідендів через депозитарну систему України. Бухгалтерське проведення з виплати дивідендів:

Д-т 671 К-т 311.

Дивіденди в Україні виплачують виключно грошовими коштами, на відміну від зарубіжних країн, де, як бачимо в табл. 1, їх можна виплачувати майном, акціями, іншими цінними паперами. Дивіденди підлягають **оподаткуванню** залежно від отримувача – фізичні чи юридичні особи [15]. Податки мають бути сплачені до або одночасно з виплатою дивідендів. Із нарахованих дивідендів **фізичним особам** утримують військовий збір і ПДФО за ставкою:

5 % для простих корпоративних прав, якщо дивіденди нараховуються/виплачуються платником податку на прибуток на загальних засадах, окрім інститутів спільного інвестування;

9 % утримується підприємствами – неплатниками податку на прибуток (у т. ч., платниками єдиного податку), нерезидентами та інститутами спільного інвестування;

18 % з дивідендів за привілейованими акціями. Відповідно, дивіденди фізичні особи отримують за мінуsom утриманих податків.

Оподаткування дивідендів **юридичним особам** змінювалось – раніше при виплаті дивідендів вимагалась сплата авансового внеску з податку на прибуток від суми нарахованих дивідендів за ставкою податку на прибуток. Сплачений авансовий внесок з податку на прибуток не призводить до подвійного оподаткування, оскільки підлягає зарахуванню в зменшення нарахованого податку на прибуток. В останні роки авансовий внесок з податку на прибуток не сплачують за винятком двох випадків:

- авансовий внесок сплачують з усієї суми дивідендів за наявності непогашеного грошового зобов'язання з податку на прибуток за звітний рік;

- авансовий внесок сплачують з суми перевищення суми дивідендів над прибутком звітного року за наявності такого перевищення.

Сума дивідендів, що підлягає виплаті юридичним особам, не зменшується на суму авансового внеску. Приклад бухгалтерських проведення з нарахування і виплати дивідендів наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Порядок відображення в обліку дивідендів

Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Юридичні особи			
1. Нараховано дивіденди	443	671	100 000
2*. Перераховано до бюджету авансовий внесок з податку на прибуток			
а) якщо зобов'язання з податку на прибуток не погашене	641 податок на прибуток	311	18000
б) якщо прибуток до оподаткування становить 90 000 грн (податок нараховується на різницю між сумою дивідендів і прибутком)	641.податок на прибуток	311	1800
3. Виплачено дивіденди	671	311	100 000
Фізичні особи			
Нараховано дивіденди	443	671	100 000
Утримано ПДФО 5 %	671	641 ПДФО	5000
Утримано військовий збір 1,5 %	671	642	1500
Перераховано ПДФО	641 ПДФО	311	5000
Перераховано військовий збір	642	311	1500
Виплачено дивіденди	671	311	93 500

Примітка:* Проведення 2 (п. 2) виділено курсивом, оскільки використовується тільки в окремих випадках.

Джерело: проілюстровано автором на основі [12, 15].

Ураховуючи описаний порядок обліку за основними специфічними для АТ ділянками обліку, пропонується внесення до методичних рекомендацій [11] таких змін: визначення порядку використання субрахунку 404, а також виключення бухгалтерських проведення зі збільшення статутного капіталу за рахунок індексації основних засобів (п. 2.1.3), частково з реінвестування дивідендів (п. 2.1.2),

Прибуток на акцію = (чистий прибуток – частина прибутку, яка сплачена як дивіденди за привілейованими акціями) / середньозважена кількість акцій в обігу.

У разі відсутності змін у кількості акцій протягом року розрахунок простий – середньорічна кількість простих акцій в обігу є їхньою кількістю в обігу. За наявності додаткової емісії, викупу, перепродажу, анулювання акцій їхня середньозважена кількість визначається як сума середньозваженої кількості за кожний період до чергової зміни кількості акцій: кількість акцій у відповідному періоді множать на часовий зважений коефіцієнт, який розраховують діленням кількості днів у періоді на кількість днів у році. Такий прибуток на акцію називають **базисним прибутком на акцію**. За наявності у підприємства розбавляючих потенційних простих (звичайних) акцій визначається розведений прибуток на акцію з урахуванням їхнього впливу.

Потенційні прості акції – це фінансові інструменти або інші контракти, які можуть надавати їхнім власникам право на прості акції, а саме:

- фінансові інструменти (у т. ч., привілейовані акції), які можуть бути конвертовані в прості акції (зазначимо, що у нас в країні таку конвертацію не передбачено);
- варанти та опціони;
- заохочувальні програми підприємства, які дають змогу працівникам отримати як частину винагороди прості акції;
- акції, які будуть випущені для задоволення певних умов контракту, зокрема, придбання активів.

Потенційні прості акції є **розбавляючими** за умови, що їх конвертація в прості акції призведе до зменшення чистого прибутку на акцію; якщо результатом конвертації є збільшення прибутку на акцію або зменшення збитку, такі акції є **антирозбавляючими** і їхній вплив не враховується при визначенні розбавленого прибутку на акцію.

Для визначення розбавленого прибутку на акцію чистий прибуток, що припадає на прості акції, коригується на суму доходів і витрат, пов'язаних з розбавляючими потенційними простими акціями.

ВИСНОВКИ. Дослідження генезису законодавчо-нормативного забезпечення діяльності акціонерних товариств і обліку в них дозволило визначити проблемні питання і запропонувати шляхи їхнього вирішення. На основі визначення особливостей діяльності АТ виокремлено специфічні ділянки обліку в них і розкрито порядок ведення обліку за кожною з них. Порівняння особливостей законодавчого забезпечення діяльності акціонерних товариств в Україні і в зарубіжних країнах дозволило виявити розбіжності, зокрема, в Україні можлива виплата дивідендів тільки грошовими коштами, не дозволена конвертація облігацій в акції і привілейованих акцій у прості акції тощо. Особливості нарахування й оподаткування дивідендів розкрито з урахуванням змін у законодавстві.

ДИСКУСІЯ. Значні вимоги до АТ при наданні товариствам з обмеженою відповідальністю більшості прав АТ без відповідних обов'язків призвело до значного скорочення кількості акціонерних товариств в Україні. У цьому

оскільки зазначені шляхи збільшення статутного капіталу чинним законодавством не передбачені.

Особливістю фінансової звітності акціонерних товариств є визначення показників прибутковості акцій в розд. IV форми 2 "Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)". Чистий прибуток на акцію визначається за формулою

сенсі значне зменшення мінімального розміру їхнього статного капіталу з 2023 р. може стати важливим кроком для розвитку АТ. Постійні зміни в законодавстві щодо діяльності акціонерних товариств і їх оподаткування призводять до відповідних змін в обліку, які необхідно обґрунтовувати науковцям і закріплювати на рівні відповідних нормативних документів.

Список використаних джерел

1. Класифікація організаційно-правових форм господарювання : Державний класифікатор України ДК 002:2004 ; затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.05.2004 р. № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04#Text> (дата звернення 10.12.2022).
2. Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.22 р. № 2465 (чинний з 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення 18.04.2023).
3. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. № 514 (чинний до 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення 21.09.2022).
4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 6.02.2018 р. № 2275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення 10.10.2022).
5. Державна служба статистики України : офіц. сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Любар О.О. Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку власного капіталу // Ефективна економіка, 2020. № 4. С. 11–16. doi: 10.32702/2307-2105-2020.4.99.
7. Назаренко О.В., Чижова Т.С. Організаційні аспекти формування, обліку та аудиту власного капіталу підприємств // Економіка та держава, 2019. № 9. С. 30–34.
8. Петришин Л., Жидовська Н., Росток М. Теоретичні і методологічні аспекти обліку власного капіталу // Вісн. Львів. нац. аграрного ун-ту. Серія: Економіка АПК, 2020. № 27, 71–79. doi: 10.31734/economics2020.27.071.
9. Курко А. Формування статутного капіталу акціонерного товариства: проблеми теорії та практики // ЛОГОС, 2020. URL: <https://ojs.uklogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/1642> (дата звернення 10.01.2022).
10. Мельник Т. Г., Димніч В. В. Особливості обліку власного капіталу в акціонерних товариствах // Молодий вчений, 2018. № 3(2). С. 665–669.
11. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку щодо операцій з формування статутного капіталу в акціонерних товариствах : рішення Держ. комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.06.2003 р. № 256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va256312-03#Text> (дата звернення 13.02.2023).
12. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 14.11.2022).
13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32. Фінансові інструменти: подання. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2032_ukr_2022.pdf (дата звернення 10.01.2023).
14. Міжнародний стандарт фінансової звітності 2. Платіж на основі акцій. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%202_ukr_2022.pdf (дата звернення 10.01.2023).
15. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року № 2755. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 21.04.2023).

Received: 12/02/2023

1st Revision: 10/03/2023

Accepted: 28/04/2023

Author's declaration on the sources of funding of research presented in the scientific article or of the preparation of the scientific article: budget of university's scientific project.

N. Hura, Dr. Sci. (Econ.), Prof.
 ORCID ID: 0000-0003-0542-1595
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ACCOUNTING AND TAXATION IN JOINT-STOCK COMPANIES UNDER LEGISLATION CHANGES

In this article, we discuss the methods, problems, and legal foundations of accounting and taxation of joint-stock companies in Ukraine. The law "On joint-stock companies" was passed in Ukraine in 2023, which caused certain changes in accounting in them. Also in this article, we explored the genesis of the legal foundations and their effect on the accounting in joint-stock companies, as well as such specific aspects as the accounting of the equity capital, the accounting and taxation of the dividends, and the financial reporting of stock profits. A comparative analysis of the legal foundations of joint-stock companies and accounting in them in Ukraine and foreign countries led to the conclusion that the main differences are: only shares with nominal value can be issued in Ukraine, dividends must be paid with money, dividends can't be reinvested into the equity capital. We offer examples of the accounting of establishment of the equity capital, increasing the equity capital through the issuance of extra shares, increasing the nominal value of shares and repurchasing of convertible bonds, as well as reduction of the equity capital through share cancellation or decreasing their nominal value, repurchasing and reselling shares at various prices, conversion of the preferred shares into common shares. We also demonstrated the features of the taxation and accounting of dividends for individuals and legal entities, as well as the calculation, accounting, and financial reporting of share profitability while showing the effects of the dilution of the common shares. In this article, particular changes to the regulatory documents of joint-stock companies are offered to put them in compliance with the recent changes in the law. General scientific methods such as dialectic, systemic, analysis and synthesis, induction and deduction, comparative method, as well as double-entry bookkeeping, which is specific to accounting, were used in this article.

Keywords: joint-stock companies; accounting and taxation; capital net worth; shares; dividends.

References (in Latin): Translation / Transliteration / Transcription

1. State Classifier of Ukraine DK 002:2004 "Classification of Organizational and Legal Forms of Business", approved by Order of Derzhspozhivstandart of Ukraine No. 97 dated 05/28/2004. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04#Text> (accessed 10.12.2022).
2. Law of Ukraine "On joint-stock companies" dated 07.27.22 No. 2465 (effective from 2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (accessed 18.04.2023).
3. Law of Ukraine "On Joint Stock Companies" dated September 17, 2008 No. 514 (valid until 2023). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (accessed 21.09.2022).
4. Law of Ukraine "On Limited and Additional Liability Companies" dated February 6, 2018 No. 2275 Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (accessed 10.10.2022).
5. Official website of the State Statistics Service of Ukraine <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Lubar O.O. (2020). Normative and legal regulation of equity accounting. *Efficient economy*, 4, 11-16 doi: 10.32702/2307-2105-2020.4.99
7. Nazarenko O.V. & Chizhova T.S. (2019). Organizational aspects of the formation, accounting, and audit of the equity capital of enterprises. *Economy and the state*, 9, 30–34.
8. Petryshyn L., Zhydovska N. & Rostoka M. (2020). Theoretical and methodological aspects of equity capital accounting. *Bulletin of the Lviv National Agrarian University. Series Economy of agro-industrial complex*, 27, 71-79. doi: 110.31734/economics2020.27.071
9. Kurko A., (2020).. Formation of the authorized capital of a joint-stock company: problems of theory and practice. *ΛΟΓΟΣ. online* Retrieved from: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/1642> (accessed 21.05.2022).
10. Melnyk T.G. & Dymnich V.V. (2018). Features of equity accounting in joint-stock companies. *Young scientist*, 3(2), 665-669.
11. Methodical accounting recommendations for operations on the formation of authorized capital in joint-stock companies, approved by the decision of the State Securities and Stock Market Commission No. 256 dated 11.06.2003 Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va256312-03#Text> (accessed 13.02.2023).
12. Instructions on the application of the chart of accounts for the accounting of assets, capital, liabilities, and economic operations of enterprises and organizations, approved by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 11/30/99 No. 291. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (accessed 14.11.2022).
13. International accounting standard 32 Financial instruments: presentation. Retrieved from: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%91%D0%9E%2032_ukr_2022.pdf (accessed 10.01.2023).
14. International Financial Reporting Standard 2 Share-based payment. Retrieved from: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%202_ukr_2022.pdf (accessed 10.01.2023).
15. Tax Code of Ukraine dated December 2, 2010 No. 2755. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 21.04.2023).